

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

13 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Mariusz Załucki (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Ewa Stefańska

SSN Dariusz Pawłyszcz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 13 marca 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej syndyka masy upadłości Bank spółki akcyjnej
w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
z 30 kwietnia 2021 r., I ACa 584/20,
w sprawie z powództwa Bank spółki akcyjnej w W.
przeciwko A. K. i W. K.
o zapłatę,

1. oddala skargę kasacyjną;

2. zasądza od powoda na rzecz pozwanych kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

zd. odrębne

Dariusz Pawłyszcz

Mariusz Załucki

Ewa Stefańska

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 12 października 2020 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie zasądził solidarnie od pozwanych A. K. (poprzednio K.) i W. K. na rzecz powoda Bank spółki akcyjnej z siedzibą w W. kwotę 44.784,81 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 24 czerwca 2020 r. i oddalił powództwo w pozostałym zakresie.

Sąd Okręgowy oparł się na następujących ustaleniach faktycznych:

W dniu 12 września 2008 r. Bank spółka akcyjna z siedzibą w W. zawarła z pozwanymi W. K. i A. K. umowę kredytu hipotecznego indeksowanego do CHF. W §1 umowy wskazano, że bank udziela kredytu w kwocie 102.142,89 zł indeksowanego kursem CHF. Kredytobiorcy oświadczyli, że są świadomi ryzyka kursowego i je akceptują. Oprocentowanie kredytu miało być zmienne i na dzień sporządzenia umowy wynosiło 4,86. Kredytobiorcy oświadczyli, że są świadomi zmiennego oprocentowania i je akceptują. Spłata kredytu miała nastąpić w 360 równych miesięcznych ratach kapitałowo odsetkowych. W §1 pkt.7 wskazano, że całkowity koszt kredytu na dzień sporządzenia umowy wynosi 92.368,15 zł, a ostateczna wysokość całkowitego kosztu kredytu uzależniona jest od zmian poziomu oprocentowania. W § 6 umowy podano definicje pojęć zawartych w umowie. Podano m.in., że tabela kursów sporządzana jest przez merytoryczną komórkę banku na podstawie kursów obowiązujących na rynku międzybankowym w chwili sporządzania tabeli i po ogłoszeniu kursów średnich NBP. W § 10 pkt 3 umowy wskazano, że wysokość zobowiązania będzie ustalana jako równowartość wymaganej spłaty wyrażonej w CHF po jej przeliczeniu według kursu sprzedaży walut określonego w bankowej tabeli kursów do CHF obowiązującego w dniu spłaty. W § 13 określono indeks i zmiany oprocentowania.

12 września 2008 r. zawarty został aneks do umowy, w której bank wyraził zgodę na odroczenie płatności części rat kredytu.

Pismami z dnia 27 października 2016 r. powód zawiadomił pozwanych o powstaniu zaległości i wypowiedział pozwanym umowę kredytu. Pismami z 21 marca 2017 r. powód wystosował do pozwanych ostateczne wezwania do zapłaty. Następnie, 22 września 2017 r., powód wystawił wyciąg z ksiąg banku stwierdzający, że w księgach figuruje wymagalne zadłużenie wobec pozwanych, na

które składa się kwota 190.069,09 zł należności głównej, 2164,21 zł odsetek umownych za okres od 1 lutego 2016 r. do 29 grudnia 2016 r., 10.380,07 zł odsetek za opóźnienie od 1 lutego 2016 r. do 21 września 2017 r., 354,44 zł opłat i prowizji.

Od trzeciego października 2008 r. pozwani dokonali na poczet spłaty kredytu wpłat w łącznej kwocie 55.215,28 zł. Ostatniej wpłaty dokonali 25 stycznia 2016 r.

3 lipca 2020 r. pozwani złożyli u powoda oświadczenia o potrąceniu wierzytelności wynikających z wpłaconych kwot kredytu w kwocie 55.215,19 zł.

W odpowiedzi na pozew pozwani podnieśli zarzut nieważności umowy kredytu.

Sąd Okręgowy na podstawie art. 385¹ k.c. przyjął, że zawarte w umowie postanowienia określające sposoby wyliczenia kwoty kredytu podlegającej spłacie i wysokości jego rat są abuzywne, a tym samym nie można uznać ich za wiążące w odniesieniu do strony powodowej. Skutkowało to ustaleniem nieważności umowy *ex tunc*, gdyż zakwestionowane postanowienia określały główne świadczenia stron, a wyeliminowanie ich z umowy, czyniło ją niemożliwą do wykonania. Przyczynami dyskwalifikującymi z obrotu prawnego umowę zawartą przez strony, były narzucone przez bank sposoby ustalania samego mechanizmu indeksacji kredytu, tj. dowolnego ustalania kwoty podlegającej spłacie wyrażonej w comiesięcznych ratach, którym należy przypisać walor abuzywności. Sąd podkreślił, że pozwani, nie znając zasad kształtowania kursu dewiz, nie mieli pewności czy kurs obowiązujący w pozwanym banku o danej porze określonego dnia będzie kursem, według którego bank rzeczywiście dokona przeliczenia ich kwoty lub raty kredytu. Takie postanowienie dało powodowi uprawnienie do dowolnego kształtowania kwoty kredytu podlegającej spłacie, co niewątpliwie narusza istotę stosunku zobowiązaniowego, przekracza granice swobody umów określonej w art. 353¹ k.c., oraz prowadzi do nieważności czynności prawnej jako sprzecznej z ustawą (art. 58 k.c.).

Sąd wskazał, że w czasie zawierania umowy bank nie negocjował z pozwanymi postanowień dotyczących kursów spłat w CHF, ani też nie zachęcał do negocjacji warunków umowy. Podkreślił, że tego rodzaju nierównowaga stron umowy w zakresie praw i obowiązków powodowała w istocie szkodę dla samego konsumenta, który nie mając realnej i rzeczywistej możliwości negocjacji jej

warunków był w takim stosunku traktowany nieuczciwie (art. 3 ust 1 dyrektywy 93/13). Ponadto, zróżnicowanie przez bank pomiędzy kursem kupna i sprzedaży stosowanym dla określenia wysokości kapitału kredytu, a następnie wysokości spłaty, uznał za sprzeczne z dobrymi obyczajami, a równocześnie rażąco naruszające interesy konsumenta.

Sąd przyjął, że wskutek bezskuteczności jej głównych postanowień, umowę łączącą strony należało uznać za nieważną w całości.

W ocenie Sądu pierwszej instancji zasadny okazał się zgłoszony przez pozwanych zarzut potrącenia, wynikającego z pisma pozwanych z 3 lipca 2020 r. Pozwani dokonali skutecznego potrącenia swojego roszczenia o zwrot bezpodstawnego wzbogacenia w postaci dokonanych wpłat na poczet nieważnej umowy w łącznej wysokości 55.215,19 zł.

Wyrokiem z 30 kwietnia 2021 r. Sąd Apelacyjny w Szczecinie oddalił apelacje obu stron, podzieliwszy ustalenia stanu faktycznego oraz ocenę prawną Sądu Okręgowego. Sąd podkreślił, że dokonując oceny abuzywności postanowienia *spreadowego* jako określającego główny przedmiot umowy należało określić, czy konsument na podstawie jego treści mógł oszacować kwotę, którą będzie musiał świadczyć w przyszłości i wskazał, że czynniki obiektywne, takie jak w szczególności wysokość rynkowych kursów wymiany CHF, tylko częściowo wpływają na ostateczny koszt kredytu ponoszony przez konsumenta i cechuje je pewien stopień dowolności. Przez samo odebranie oświadczenia od pozwanych, że są świadomi ryzyka kursowego nie sposób zaś było przyjąć, by pozwani mogli zakładać wartość należności, jakiej będzie żądał pozwany bank.

Bank oparł skargę kasacyjną na następujących zarzutach naruszenia przepisów prawa materialnego:

a) art. 65 § 1 i 2 k.c. w związku z § 9 ust. 2 w zw. z § 6 ust. 1 umowy kredytu oraz § 10 ust. 3 w zw. z § 6 ust. 1 umowy kredytu w związku z art. 385¹ § 1 k.c., poprzez wadliwą ich wykładnię wyrażającą się w przyjęciu, że postanowienia indeksacyjne kredytu rażąco naruszały dobre obyczaje i jednocześnie interes kredytobiorców jako konsumentów, ponieważ dowolnie pozwalały powodowi ustalać kursy waluty do której był indeksowany kredyt, podczas gdy umowa kredytu

wskazywała, że kursy te były kształtowane w oparciu o rynek międzybankowy, zatem na podstawie czynników obiektywnych i niezależnych od powoda;

b) art. 58 § 1 i art. 385¹ § 1 k.c. poprzez wadliwe zastosowanie przywołanych przepisów w realiach sprawy, to jest uznanie, że skutkiem stwierdzenia abuzywności postanowień indeksacyjnych jest niemożność dalszego trwania umowy w ustalonym przez strony kształcie, czyli jej nieważność, podczas, gdy taki skutek przez art. 358¹ § 1 k.c. nie jest przewidziany;

c) art. 385¹ § 2 w zw. z art. 65 § 1 i 2, art. 358 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. XLIX ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. przepisy wprowadzające k.c. oraz art. 41 *Prawa wekslowego* poprzez ich niezastosowanie do spornej umowy, w sytuacji, gdy rekonstrukcja norm umownych w oparciu o powołane przepisy doprowadziłaby do utrzymania umowy, jej charakteru w oparciu o przepis, który nie odsyła do ustalonych zwyczajów, za to realizuje postulat utrzymania umowy i to w kształcie nienaruszającym prawa wspólnotowego;

d) art. 385¹ § 1 i 2 k.c. poprzez dokonanie ich niewłaściwej wykładni polegającej na przyjęciu, że utrzymanie umowy w pozostałym zakresie po wyeliminowaniu z jej treści postanowień niedozwolonych nie jest możliwe, podczas gdy prawidłowa wykładnia tych przepisów prowadzi do wniosku, że w razie stwierdzenia abuzywności niektórych postanowień umownych, wykładnia pozostałej części umowy powinna być dokonywana z uwzględnieniem celu, jakim jest - obok utrzymania obowiązywania umowy - przywrócenie równowagi kontraktowej stron.

W konsekwencji bank domagał się uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, a także rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Pozwani, w odpowiedzi na skargę kasacyjną, wniesli o jej oddalenie i rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Na etapie postępowania kasacyjnego ogłoszono upadłość banku. Do sprawy wstąpił syndyk masy upadłości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W ostatnich latach do Sądu Najwyższego trafiło wiele spraw odnoszących się do problemów prawnych opisanych przez skarżącego. Aktualnie ukształtowała się już bogata linia orzecznicza, uwzględniająca również bogaty dorobek judykatury TSUE. Streścić ją można w następujący sposób:

Udzielanie kredytów denominowanych lub indeksowanych kursem obcej waluty nie jest jako takie wykluczone w systemie prawa polskiego (art. 353¹ k.c., art. 69 *Prawa bankowego*); zob. np. wyrok SN z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20. W ostatnich latach wiele wątpliwości wzbudziła jednak praktyka uzależniania wysokości faktycznie wypłaconego przez bank kapitału lub kwoty poszczególnych należnych mu rat od tabel kursów walut obowiązujących u danego kredytodawcy. Tabele takie, choć pośrednio uzależnione od rynkowych wahań kursów walut, zostały jednak jednostronnie określone przez bank i nie wskazywano jasno ani mechanizmu ich ustalania, ani sposobu powiązania tabel ze zmianą kursy waluty. Praktyki takie wywołały wątpliwości w świetle przepisów służących ochronie konsumentów z perspektywy przymiotu jednoznaczności, a także w świetle interesów konsumenta oraz dobrych obyczajów.

Zgodnie z ustalonym sposobem wykładni art. 385¹ k.c. postanowienia umowne są badane pod kątem abuzywności według chwili zawarcia umowy. Z tej przyczyny nieistotne w tego typu sprawach jest dalsze postępowanie banku, a w szczególności to, czy rzeczywiście tabela kursów walut obowiązująca w banku udzielającym kredytu sporządzana była w sposób arbitralny. Istotne jest to, że konsument, nie mogąc prześledzić sposobu jej ustalania, nie mógł znać wysokości własnego zobowiązania w sposób pewny. Nietransparentne formułowanie klauzul przelicznikowych obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, Nr 11, poz. 134; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 19 września 2018 r., I CNP 39/17; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 13 grudnia 2018 r., V CSK 559/17; z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, OSNC 2020, nr 7-8, poz. 64; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18).

W orzecznictwie SN ustabilizował się już pogląd, zgodnie z którym klauzule przeliczeniowe zastrzeżone w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego do waluty obcej wyroku określają główne świadczenie kredytobiorcy (zob.m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22; z 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22; z 6 czerwca 2023 r., II CSKP 1159/22; z 7 lutego 2023 r., II CSKP 1541/22). Do przyjęcia ich abuzywności nie wystarcza zatem ustalenie, że prawa i obowiązki konsumenta zostały ukształtowane w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając interesy konsumenta, dodatkowo bowiem sąd musi stwierdzić okoliczność, że klauzula nie została sformułowana w sposób jednoznaczny (art. 385¹ § 1 k.c. in fine).

Na ten stan prawny nie wpłynęło również uchwalenie tzw. ustawy antyspreadowej, czyli nowelizacji *Prawa bankowego* z 29 lipca 2011 r. która przyznała kredytobiorcom jedynie dodatkowe uprawnienie do spłacania rat kredytu indeksowanego lub denominowanego do waluty obcej bezpośrednio w tej walucie. Nie znaczy to bowiem, że nałożyła na nich obowiązek zachowania takiej formy spłaty albo że wyłączyła możliwość zgłoszenia roszczeń powstałych na gruncie umów niespełniających wymagań stawianych umowom kredytowym w stosunkach z konsumentami (zob. wyrok SN z 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1016/22). Tym bardziej dokonanie przez konsumenta wyboru pomiędzy różnego rodzaju wzorcami umów lub alternatywnymi postanowieniami umownymi oferowanymi przez bank nie stanowi formy indywidualnego uzgodnienia postanowień umownych w rozumieniu art. 385¹ § 3 w związku z § 1 art. 385¹ k.c. (zob. wyroki SN z 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1027/22; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22).

Początkowo w orzecznictwie wystąpiły rozbieżności dotyczące skutków uznania określonych klauzul umownych za niedozwolone, obecnie jednak ukształtowała się już wyraźna linia orzecznicza, zgodnie z którą rezultatem stwierdzenia abuzywności klauzuli przelicznikowej zawartej w umowie denominowanej lub indeksowanej do waluty obcej jest orzeczenie o nieważności całego zobowiązania umownego. Nie wynika to jednak z równoległego zastosowania art. 385¹ k.c., przewidującego sankcję bezskuteczności oraz art. 58 k.c.,

odnoszącego się do nieważnych czynności prawnych. Przeciwnie – przyjęcie hipotez tych dwóch przepisów ma charakter konsekwentny. Zgodnie bowiem z wyrokiem TSUE z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, Bank BPH, *art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 stoją na przeszkodzie temu, by sąd odsyłający usunął jedynie nieuczciwy element warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, jeżeli takie usunięcie sprowadzałoby się do zmiany treści tego warunku poprzez zmianę jego istoty*. Jeżeli zatem po wyeliminowaniu klauzuli umownej uznanej za abuzywną sąd *meriti*, dokonawszy wykładni umowy kredytu w nowym kształcie, dojdzie do wniosku, że na podstawie pozostałej treści nie da się odtworzyć treści praw i obowiązków stron umowy, może jedynie stwierdzić jej nieważność (zob. np. wyroki SN: z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22; z 28 lutego 2023 r., II CSKP 1440/22). Wyeliminowanie z umowy klauzuli przeliczeniowej skutkuje utratą powiązania umowy z walutą obcą (klauzulą ryzyka walutowego), nie jest bowiem w takiej sytuacji możliwe dokonanie koniecznych przeliczeń (zob. np. wyrok SN z 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22). W prawie polskim nie występuje wyraźna dyspozycja ustawowa, która pozwalałaby na uzupełnienie postanowień umownych pozostałych po usunięciu klauzul abuzywnych określonymi przepisami dyspozytywnymi czy wskaźnikami rynkowymi. Zgodnie z zasadą trójpodziału władz, ewentualne przyjęcie tego typu dyspozycji należy zatem do kompetencji władzy ustawodawczej, nie zaś sądowniczej. Analogiczne stanowisko TSUE zajął odnośnie do wskaźników i przeliczników występujących w innych postanowieniach samej badanej umowy. W wyroku z 21 września 2023 r., C-139/22, A.M. i P.M. przeciwko mBank S.A. Trybunał podkreślił bowiem, że *art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że postanowienie umowy, które ze względu na warunki wykonania niektórych przewidzianych w nim zobowiązań danego konsumenta należy uznać za nieuczciwe, nie może utracić takiego charakteru z powodu innego postanowienia tej umowy, które przewiduje możliwość wykonania przez tego konsumenta tych zobowiązań na innych warunkach*.

Dodatkowo należy podkreślić, że zastosowanie w takim przypadku sankcji nieważności całej umowy nie stanowi nadmiernego pokrzywdzenia banku

udzielającego kredytu. TSUE podkreślał już wielokrotnie, że w związku z wykorzystywaniem przez bank nieuczciwych postanowień umownych, dyrektywa przewiduje osiągnięcie skutku prewencyjnego czyli zniechęcenie przedsiębiorców do wykorzystywania w zawieranych umowach niekorzystnych postanowień umownych (zob. m.in. wyroki TSUE: z 14 czerwca 2012 r., C-618/10 *Banco Español de Crédito SA*; z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, *Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai* przeciwko *OTP Jelzálogbank Zrt*; z 26 marca 2019 r., C-70/17 i C-179/17, *Abanca Corporación Bancaria SA i Bankia SA*; z 8 września 2022 r., w sprawach połączonych od C-80/21 do C-82/21, *D.B.P. Crédit hypothécaire libellé en devises étrangères* oraz wyrok Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18). W wyroku z 26 kwietnia 2022 r., II CSKP 550/22 SN podkreślił, że kontrahent konsumenta niczym by nie ryzykował, narzucając nieuczciwe postanowienia umowne, skoro mógłby liczyć na to, że sąd uzupełni umowę przez wprowadzenie uczciwych warunków, które powinny być przez niego zaproponowane od razu.

Kolejną odsłoną odstrasżającego, prewencyjnego działania przepisów dyrektywy konsumenckiej jest stwierdzona wyrokiem TSUE z 15 czerwca 2023 r., C-20/21, *Arkadiusz Szcześniak* przeciwko *Bankowi M. S.A.*, okoliczność, że *w kontekście uznania umowy kredytu hipotecznego za nieważną w całości ze względu na to, że nie może ona dalej obowiązywać po usunięciu z niej nieuczciwych warunków, art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że: 1) nie stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą konsument ma prawo żądać od instytucji kredytowej rekompensaty wykraczającej poza zwrot miesięcznych rat i kosztów zapłaconych z tytułu wykonania tej umowy oraz poza zapłatę ustawowych odsetek za zwłokę od dnia wezwania do zapłaty, pod warunkiem poszanowania celów dyrektywy 93/13 i zasady proporcjonalności, oraz 2) stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą instytucja kredytowa ma prawo żądać od konsumenta rekompensaty wykraczającej poza zwrot kapitału wypłaconego z tytułu wykonania tej umowy oraz poza zapłatę ustawowych odsetek za zwłokę od dnia wezwania do zapłaty.*

Jedynym wyjątkiem od najczęściej orzekanej w rozpatrywanych przypadkach nieważności umowy ze skutkiem *ex tunc* mogłoby być następcze wyrażenie przez

konsumenta świadomej i wolnej zgody na to postanowienie, która przywróciłaby mu skuteczność z mocą wsteczną (zob. np. wyroki SN: z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22; z 14 czerwca 2023 r., II CSKP 1716/22). W wyroku z 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak i Justyna Dziubak TSUE wskazał, że zgoda taka może być wyrażona przez konsumenta w sytuacji, gdy sąd po zbadaniu sprawy nie znajduje podstaw do utrzymania w mocy umowy, a w ocenie konsumenta orzeczenie jej nieważności pociągnęłoby za sobą niekorzystne dla niego skutki.

Ze względu zaś na to, że zobowiązanie wynikające z umowy kredytu tworzy wieloletni stosunek prawny między stronami, w Sądzie Najwyższym przyjęto zgodne stanowisko, że skuteczne powołanie się na interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. wymaga wykazania przez powoda, że wyrok wydany w tego rodzaju sprawie wywoła takie konsekwencje prawne w stosunkach między stronami, w wyniku których ich sytuacja prawna zostanie określona jednoznacznie, nie będzie budziła wątpliwości, co spowoduje w konsekwencji, iż zostanie usunięta niepewność co do istnienia określonych praw i obowiązków stron oraz ryzyko ich naruszenia w przyszłości. Rozstrzygnięcie, czy zobowiązanie kredytowe istnieje usunęłoby niejasność, czy na stronach ciąży dalej obowiązki wynikające z umowy kredytu np. spłata rat. Dlatego wątpliwości nie budzi możliwość stosowania powództwa z art. 189 k.p.c. obok lub w miejsce roszczenia majątkowego (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 12 stycznia 2022 r., II CSKP 212/22; z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 19 maja 2022 r., II CSKP 797/22; z 18 maja 2022 r., II CSKP 1030/22).

W sprawach dotyczących kredytów frankowych Sąd Najwyższy wydał również kilka istotnych uchwał. W uchwale z 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20, OSNC 2021, nr 6, poz. 40 SN przesądził, że stronie, która w wykonaniu umowy kredytu, dotkniętej nieważnością, spłacała kredyt, przysługuje roszczenie o zwrot spłaconych środków pieniężnych jako świadczenia nienależnego (art. 410 § 1 w związku z art. 405 k.c.) niezależnie od tego, czy i w jakim zakresie jest dłużnikiem banku z tytułu zwrotu nienależnie otrzymanej kwoty kredytu. Na tle tej uchwały pojawiły się wątpliwości związane z możliwością zastrzeżenia przez bank zarzutu zatrzymania. Sąd Najwyższy doprecyzował już jednak, że choć co do zasady skorzystanie z tej instytucji prawnej jest możliwe również w odniesieniu do roszczeń wynikających

z kredytów denominowanych lub indeksowanych do waluty obcej, to jednak *jeśli obie wierzytelności istnieją i są jednorodnjajowe (obie strony są zobowiązane do wzajemnego spełnienia świadczeń pieniężnych), to w Kodeksie cywilnym przewidziano dalej idącą instytucję, a mianowicie potrącenie wzajemnych wierzytelności (art. 498 i nast. k.c.). Wówczas nie zastrzega się prawa zatrzymania ze względu na możliwość skorzystania z instytucji potrącenia* (zob. np. wyrok SN z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22, OSNC-ZD 2022 nr 4, poz. 44).

W powyższym kontekście skarga kasacyjna strony powodowej i podniesione w niej zarzuty nie zasługiwały na uwzględnienie. Niewątpliwie postanowienia indeksacyjne umowy kredytu zawartej między stronami należało uznać za niedozwolone postanowienia umowne. Po ich wyeliminowaniu niemożliwym było dalsze kontynuowanie umowy przez strony, stąd przyjęta przez Sądy *meriti* koncepcja okazała się prawidłowa. Nie było dalszej możliwości „utrzymania” umowy, w tym w pozostałym zakresie (bez wyeliminowanych klauzul abuzywnych). Zdaniem Sądu Najwyższego nie doszło więc do naruszenia wskazywanych przez skarżącego przepisów prawa materialnego, w tym art. 58 § 1, art. 65 § 1 i 2, art. 358 § 1 i 2, art. 385¹ § 1 i 2 k.c., także w związku z przepisami wprowadzającymi kodeks cywilny, czy art. 41 *Prawa wekslowego*, również w duchu przepisów dyrektywy 93/13. Zaskarżone orzeczenie jest w tej mierze prawidłowe.

Na nieporozumieniu oparto zaś zarzut naruszenia art. 405 w zw. z art. 410 § 1 i 2 k.c. polegający na zastosowaniu teorii salda, a nie teorii dwóch kondycji. Według koncepcji przyjmowanej w orzecznictwie Sądu Najwyższego po uchwale III CZP 11/20, strona umowy kredytu dotkniętej nieważnością ma roszczenie o zwrot spłaconych środków pieniężnych jako świadczenia nienależnego niezależnie od tego, czy i w jakim zakresie jest dłużnikiem w ramach tej umowy. Nie oznacza to jednak, że w ramach rozliczeń nie może korzystać z instytucji potrącenia, tak jak to miało miejsce w okolicznościach sprawy. W jej realiach pomniejszenie świadczenia nienależnego przysługującego skarżącemu w związku z udostępnieniem kwoty kapitału kredytu o kwotę świadczeń spełnionych przez pozwanych wynikało właśnie ze zgłoszenia przez pozwanych w toku postępowania rozpoznawczego zarzutu potrącenia. Nie doszło więc zatem do naruszenia przepisów prawa materialnego w tym zakresie, jak to zdaje się sugerować skarżący.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną jako pozbawioną uzasadnionych podstaw. O kosztach postępowania orzekł zaś na zasadzie wynikającej z art. 98 § 1-1¹ k.p.c.

Dariusz Pawłyszczce
[SOP
[a.ł]]

Mariusz Załucki

Ewa Stefańska

UZASADNIENIE ZDANIA ODRĘBNEGO